

NOTAT

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Miljøteknologi
J.nr. 001-12756
Ref. bomgo
Den 20. marts 2015

Høringsnotat – Udkast til Miljøtilstandsrapport 2014

Miljøministeriet får hvert 4. år udarbejdet en miljøtilstandsrapport, hvis formål er at give en bred dækkende faktuel beskrivelse af miljø- og naturtilstanden. Miljøministeriet sendte medio 2013 opgaven om udarbejdelse af miljøtilstandsrapporten i offentligt udbud. COWI gav bud på og vandt opgaven.

COWI udarbejdede i efteråret 2013 - medio 2014 udkast til rapport og sendte den 30. juni 2014 udkast til miljøtilstandsrapport i høring frem til 5. september 2014. Rapporten er blevet udarbejdet med bistand fra en tværministeriel referencegruppe og en tværministeriel styregruppe. COWI har modtaget de indkomne høribemærkninger og foretaget en faglig vurdering af dem. På det grundlag har COWI truffet beslutning om, hvordan høribemærkningerne skal afspejles i rapporten. COWI's udarbejdelse af miljøtilstandsrapporten og håndtering af høribemærkningerne er blevet konsulteret af den tværministerielle referencegruppe og styregruppe. Det er COWI, der er udgiver af rapporten, og dermed faglig ansvarlig for indholdet i rapporten.

Der er indkommet svar fra 22 parter, hvoraf de 5 ingen bemærkninger havde. Det drejer sig om høribemærkninger fra følgende parter:

1. Landbrug og Fødevarer
2. Danmarks Naturfredningsforening, WWF og Det Økologiske Råd
3. Brancheforeningen Dansk Miljøteknologi
4. Energistyrelsen
5. NaturErhvervstyrelsen
6. Erhvervsstyrelsen
7. Danmarks Rederiforening
8. Horsens Kommune
9. Dansk Akvakultur
10. Sundhedsstyrelsen
11. Horesta
12. Datatilsynet
13. Naturstyrelsen
14. DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi
15. Danske Havne
16. Skatteministeriet
17. DANVA

Følgende parter havde ingen bemærkninger:

1. Vejdirektoratet
2. Syddansk Universitet
3. Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen
4. Banedanmark
5. CAD (Centralforeningen af Autoreparatører i Danmark)

Alle høringssvar er tilgængelige sammen med dette høringsnotat.

Høringssvarene vedrører forskellige dele af Miljøtilstandsrapporten. For overblikkets skyld, er kommentarerne refereret under de 10 temaingange Miljøtilstandsrapporten er opbygget over:

1. Arealer
2. Luft
3. Vand
4. Hav
5. Klimaforandringer
6. Natur og biodiversitet
7. Naturressourcer
8. Miljø og Sundhed
9. Produktion, forbrug og affald
10. Tværgående miljøpolitiske temaer

En række høringssvar har givet anledning til ændringer i rapporten, herunder i form af faglige og sproglige præciseringer, tilføjelser af afsnit, tilføjelser af data, tilføjelser og rettelser af fejl i kildehenvisninger samt redaktionelle ændringer.

Andre høringssvar er blevet vurderet, men har ikke givet anledning til ændringer i rapporten. Det gælder eksempelvis ønsker til tilføjelser, som ville forudsætte en betydelig udvidelse af omfanget af miljøtilstandsrapport, samt ønsker om mere detaljerede beskrivelser, der vurderes at ville give en skævvridning i indholdet af rapporten. Det har været nødvendigt at prioritere indholdet, både af hensyn til at kunne levere en oversigtlig miljøtilstandsrapport og for at kunne holde arbejdet inden for et rimeligt budget. I andre tilfælde har COWI fagligt ikke været enig i de indkomne bemærkninger og derfor ikke foretaget ændringer i rapporten.

Endelig har nogle høringssvar indeholdt ønsker om vurdering af, hvorvidt fremtidige mål kunne nås, om nye politiske initiativer eller ændret politiske prioriteringer. Sådanne høringssvar har ikke givet anledning til ændringer i rapporten, da miljøtilstandsrapporten har til formål at give en faglig og tilbageskuende statusbeskrivelse af natur- og miljøtilstanden i Danmark og ikke lancere ny politik. COWI har derfor kun taget stilling til de kommentarer, der har et fagligt indhold.

Dette høringsnotat udgør ikke en udtømmende gennemgang af bemærkningerne i de indkomne høringssvar, men indeholder en overordnet gennemgang og en række eksempler på ændringer som høringen har medført, for derved at give et indtryk af ændringer, som høringssvarene har givet anledning til.

Styregruppen har besluttet, at Miljøtilstandsrapporten indeholder offentliggjorte data til og med februar 2014. Baggrunden herfor er, at rapporten dækker så bredt og forudsætter inddragelse af så mange institutioner, at det vil være umuligt at holde alle data opdateret indtil udgivelsesdato. Der er imidlertid siden foråret 2014 gennemført nogle politiske beslutninger og offentliggjort data der grundlæggende ændrer kapitlernes indhold. For udvalgte områder har styregruppen besluttet at opdatere teksten i miljøtilstandsrapporten. Det drejer sig bl.a. om status for vandplanerne, ændringer som følge af revideret randzonenlov, initiativer i Naturplan Danmark og opgørelsen over Grøn Produktion i Danmark.

Tema 1 - Arealer

Der er foretaget en række faglige og sproglige præciseringer, redaktionelle ændringer, f.eks. i form af flytning af figurer, ændret ombrydning af tekst og rettelser af figurer. Der er tilføjet yderligere referencer til udsagn i temaet og til oversigten i "Læs mere". Målsætningsafsnittene i temaet er opdateret med mål for

Vandplanerne, effekter af Naturplan Danmark og de ændrede mål for udlægning af randzoner.

Eksempler på andre ændringer er, at der er tilføjet oplysninger om andelen af landbrugsareal i omdrift. Der er tilføjet en figur, som viser udviklingen i landbrugets overskud af kvælstof og fosfor. Oplysninger om landbrugets eksportandel er præciseret til at omfatte eksport af primærprodukter. Der er efterlyst tekst om udlægning af naturskov. Der er tilføjet tekst om skovenes dyrkningsforhold og arealet med naturskove. Der er efterlyst information om udvikling af natur- og vådområder. Der er tilføjet status for udlægning af vådområder.

Der er foreslået tilføjet oplysninger om ændring af VVM-direktivet og procesændring for behandling af VVM-sager, som vil afveje hensyn til forskellig arealanvendelse. *Kommende ændring af VVM-regler er ikke medtaget, da hovedformålet er at beskrive udviklingen i natur og miljø.*

Der er et ønske om yderligere beskrivelse af det intensive landbrugs miljøpåvirkninger ved at sige noget om graden af miljøpåvirkninger. Det er foreslået, at der i afsnittet om forurenede arealer, tilføjes oplysninger om V1 og V2 –kortlagte grunde. Det er foreslået, at problemstilling vedrørende nedtrækkende smolt i forbindelse med projektet Egå Engsø beskrives. *Af hensyn til rapportens omfang er disse forslag til uddybninger af rapporten ikke taget med.*

Det foreslås at bruge begrebet ”sprøjtegift”. *Den ”officielle” term er ”sprøjtemiddel”, hvorfor dette fastholdes i rapporten.*

Det angives i et høringssvar, at skovenes ejerforhold er uinteressant, og at der i stedet bør være oplysninger om, hvorledes skovarealet fordeles mellem blandet skov, ekstensiv skov, monokulturskov og urørt skov. *Angivelse af ejerforhold vurderes fortsat relevant. Der er dog tilføjet oplysninger om skovenes dyrkningsforhold.*

Det bemærkes i høringssvarene, at mere skov gennem skovrejsning ikke nødvendigvis har en positiv betydning for biodiversiteten. *Det fremgår af teksten, at der skal stilles krav til dyrkningspraksis for bl.a. at opnå effekter i forhold til biodiversitet.*

Tema 2 - Luft

Der er foretaget en række faglige og sproglige præciseringer og redaktionelle ændringer, f.eks. i form af rettelse af figurer og referencer. Eksempelvis er der foretaget præciseringer ift. angivelse af kilder til partikler og NO₂, angivelse af emissionsloft for tungmetaller, udviklingen i udfordringen vedr. partikler fra transport og brændeovne, udlandets bidrag til luftforurening i Danmark, beskrivelsen af udviklingen i PAH, anvendelsen af begreberne ”biomasse” og ”biobrændstoffer” og forklaring af forkortelser og fagudtryk.

Der er et ønske om at supplere målsætningsafsnittet om partikler i byerne med WHO's anbefalede grænseværdier. *I rapporten er det valgt kun at fokusere på EU's luftkvalitetskriterier og grænseværdier, da Danmark har en forpligtelse til at opfylde disse.*

Der er et ønske om at nævne afsætningen af kvælstof på følsomme naturområder som beskrevet i kapitel 6. *Problematikken med kvælstofafsætning holdes i kapitel 6.*

Forsuringsproblematikken vurderes at have en for stor vægt i rapporten sammenlignet med den skade, det forvolder i Danmark. *Forsuringen er medtaget*

for at sikre kontinuitet ift. tidligere miljøtilstandsrapporter. Desuden er EU-målsætningen for SO₂ emission først nået i 2011-2012.

Der er et ønske om større deltaføring og inddragelse af FN-målsætninger i indledende afsnit. *Af pladshensyn og fokus på EU-mål imødekommes dette ikke.*

Der er ønske om at medtage nye kilder og viden, herunder seneste opgørelser omkring PAH og sundhedseffekterne af luftforureningen. *Publikationer udgivet efter redaktions afslutning medtages ikke.*

Der er et ønske om, at ozonproblematikken bliver bedre afspejlet i rapporten. *I miljøtilstandsrapporten vises udviklingen i ozondannende gasser – ikke ozonkoncentrationen. Hermed skabes sammenhæng til tidligere miljøtilstandsrapporter. For yderligere information henvises til DCEs nationale måleprogram.*

Der er et ønske om beskrivelse af dioxin i laks i Østersøen, og at dioxinforurening fra kraftværker og affaldsforbrændingsanlæg omtales. *Det er vurderingen, at indhold af dioxin i laks ikke er relevant at inddrage i afsnittet omkring luftforurening. Myndighedernes indsats med at begrænse udslippene af dioxin til luften har ført til en reduktion i de samlede danske udslip med ca. 78 % i perioden 1990-2014. Indførelsen af krav om bedre forbrænding i og rensning af røgen fra affaldsforbrændingsanlæg har ført til at udslippene herfra er faldet med 94 %. Baseret på dette har COWI vurderet, at dioxinudledningen ikke udgør en relevant indikator. Det bemærkes, at dioxinudledning ikke har været angivet i tidligere miljøtilstandsrapporter under temaet luftforurening.*

Der er et ønske om kvantificering af arealet med naturområder, der er påvirket af forurening. *Af hensyn til rapportens omfang er dette forslag til uddybninger af rapporten ikke taget med.*

Det foreslås, at skibenes indflydelse på luftforurening med svovl nævnes. *Det har ikke været muligt at identificere brugbart data fra Danmark, der beskriver udviklingen de sidste 10 år.*

Det foreslås, at de anvendte tidsserier er de samme for de forskellige indikatorer. *Dette imødekommes ikke, da det prioriteres at præsentere alle eksisterende data selvom tidsserierne er forskellige.*

Det angives, at bidraget til luftforurening fra kraftværker angiveligt er underestimeret, da det ikke indregner tiden med opstart og nedlukning af produktionen. *Opgørelsesmetoden følger Miljøstyrelsens gældende krav og de data, der indrapporteres til EU.*

Tema 3 - Vand

Der er bl.a. foretaget præcisering og tilretning af de anvendte tidsserier for data, justeringer i referencehenvisninger og tilføjet yderligere referencer. Der er foretaget faglige præciseringer, fx vedrørende næringsstoffer og iltforhold i søer, tilstandsvurdering og forhold af betydning for miljøtilstanden i vandløb, og oplysninger om udviklingen i sigtddybden i søer.

Det er i høringssvar bemærket, at vurderingen af udviklingen af miljøtilstanden i søer generaliseres ud fra måling i et mindre antal søer. Antallet af søer, som vurderingen af udviklingen er baseret på, er præciseret. Oplysninger om mål i vandplanerne er opdateret i forhold til de vedtagne vandplaner. Tekst om screening af miljøfremmede stoffer i 2008-2009 er justeret, så der er overensstemmelse med referencen, og der tilføjes oplysninger om stoffer, som ikke er pesticider.

Det er foreslået, at der tilføjes afsnit om udledninger til vandløb fra overløb eller manglende spildevandsrensning i det åbne land. Det nævnes i et høringssvar, at fosforproblematikken i søer, ud over tilførsel, kan skyldes intern belastning. Det nævnes i et høringssvar, at god økologisk tilstand kræver andre elementer end DVFI (Dansk Vandløbs Fauna Indeks), men også kræver overholdelse af krav til vandplanter, fisk og bentiske alger. *Det er valgt ikke at gå yderligere i dybden med disse emner af hensyn til rapportens omfang.*

Det er foreslået, at teksten vedrørende udviklingen i dambrug justeres, så det tydeliggøres, at belastningen per produceret fisk er faldet. *Forslaget er imødekommet, så det fremgår, at produktionen har ligget nogenlunde konstant samtidig med, at udledningen af kvælstof, fosfor og organisk stof er faldet.*

I et høringssvar foreslås, at der tilføjes en vurdering af, om målene i henhold til Vandrammedirektivet kan nås, da vandplanerne er forsinkede, og indsatsen er begrænset til specifikt målsatte kystvande, vandløb og søer. *Teksten er opdateret for så vidt angår vedtagne vandplaner. Der er ikke tilføjet tekst, der vurderer, om målsætningerne kan nås, da rapporten beskriver den historiske udvikling af miljøtilstanden.*

Tema 4 - Hav

Høringssvarene har givet anledning til tilføjelser af referencer samt præciseringer og tilretninger i den faglige og sproglige fremstilling. Dette vedrører f.eks. beskrivelse af årsagssammenhænge mellem næringsstofftilførsel og iltvind i fjorde, kystvande og de åbne farvande. Der er foretaget tilretning af figurer og tekst, så der vises en samlet tilførsel af kvælstof og fosfor til havet, og tekst om tilførslen og betydningen af næringsstoffer til havet fra Danmark til de indre danske farvande er blevet præciseret.

Endvidere er der på baggrund af bemærkninger fra høringen foretaget ændringer og præciseringer af bl.a. beskrivelsen af tilstand og udnyttelse af kommercielle fiskebestande og arter. Der er tilføjet tekst og præciseret tekst vedrørende bl.a. opgørelser af populationer af marsvin m.v. Teksterne om naturtilstanden på havet er tilrettet, så det er præciseret, at de kortlagte områder er indenfor Natura2000 områderne. Der er foretaget præciseringer af tekst og figur om miljøfarlige stoffer. Ændringerne vedrørende gruppedefinitioner af stofgruppe og udvikling i trend for fund af visse miljøfarlige stoffer, ensartethed i enhedsangivelser, datamateriale m.v.

Der er i høringssvar efterlyst en beskrivelse af flere arter end de arter, som er omfattet af den fælles fiskeripolitik. *Kommentaren har ikke medført ændringer, da det er valgt at fokusere på de vigtigste kommercielle bestande.*

Det er i høringssvar foreslået, at der inddrages en rapport om kystnære habitater og fiskebestande. *Rapporten er interessant, men er ikke medtaget, fordi rapporten er udkommet senere end 28. februar 2014.*

Det er foreslået, at der henvises til ASCOBANS's (Agreement on the Conservation of Small Cetaceans in the Baltic, North East Atlantic, Irish and North Seas) forpligtelser og handleplaner. *Forpligtelser under ASCOBANS er relevante, men det er valgt at have fokus på forpligtelser i henhold til Danmarks Havstrategi samt habitatdirektivet.*

Tema 5 - Klimaforandringer

På baggrund af høringen er en række beskrivelser præciseret. Bl.a. om metoder til at reducere CO₂-udslip, betydningen af klimagasser for varmeudstråling fra

jorden, og der er tilføjet beskrivelse af ekstrem nedbør. Danmarks reduktionsmål for udslip af CO₂ er tilføjet. Der er tilføjet og rettet referencer.

På baggrund af hørings svar er figur vedrørende udviklingen i Danmarks årsmiddeltemperatur ændret, og der anvendes "Gauss-middelværdier". Der er indsat ny figur, der viser ændringer i arealet med havis på den nordlige halvkugle i marts og september. Beskrivelsen af ændringer i pollensæson præciseres.

Det er foreslået, at udviklingen over tid i udledning af drivhusgasser fordelt på sektorer vises. *Udviklingen fordelt på sektorer over tid er ikke medtaget af hensyn til rapportens samlede omfang, og da Danmarks samlede udledning af drivhusgasser over tid fremgår, og udledning af drivhusgasser fordelt over sektorer er vist for 2011.*

I et hørings svar vurderes det, at behovet for midler til klimatilpasning afhænger af, hvordan man laver klimatilpasning, bl.a. med henvisning til behovet for renovering af kloakker og brug af alternativ vandafledningsmetoder m.v. *Casen om grønne klimatilpasningsløsninger viser, at der kan være store gevinster for samfundet og borgerne, hvis klimatilpasning og innovative løsninger tænkes sammen. Der er ikke foretaget ændringer i afsnittet.*

Det foreslås i hørings svar, at der inddrages cases, hvor løsninger giver mere natur, f.eks. Egå Eng sø ved Aarhus. *Et sådant eksempel er omtalt i afsnit 1.8.*

Det er i et hørings svar foreslået, at rapporten indeholder oplysninger om, hvorvidt de angivne målsætninger vurderes at være realistiske at nå, eller at der tilføres en vurdering af om selve målene er realistiske. Konkret bemærkes det i et hørings svar, at der ikke angives en vurdering af om målsætningen om maksimal temperaturstigning på 2 grader C i forhold til 1750-niveauet er realistisk. *Miljøtilstandsrapporten har til formål at beskrive udviklingen i miljøtilstanden og ikke vurdere, om politisk vedtagne mål er realistiske.*

Tema 6 - Natur og biodiversitet

Der er på baggrund af hørings svar foretaget en række præciseringer af tekst og faglige fremstillinger. Ændringerne omfatter henvisninger til internationale mål, rettelse af tilstandsbeskrivelser for arter og naturtyper, så termer svarer til principperne i f.eks. habitatdirektivet. Tekst vedrørende opgørelser af arter omfattet af den nationale rødliste er præciseret. Der er foretaget opdatering af målsætningsafsnit, herunder målsætninger for naturen i skoven samt ændring af målene i randzonenloven. Tekst om brakarealer i forhold til nyetableret natur og anvendelse af begrebet "naturnær skovdrift" er søgt præciseret. Der er foretaget præcisering af tekst vedrørende kvælstofnedfald fra luften, samt om kilder til ammoniakemission, og der indsættes bl.a. en ny figur vedrørende den beregnede N-deposition. Der er foretaget opdatering af tekst vedrørende beskrivelse af ulv, bæver, § 3-registrering m.v.

Der er desuden foretaget tilføjelser og præciseringer af referencer.

Der er ønsket oplysninger (tal) om "biologisk værdifuld skov". *Der er ikke fundet en sådan reference, hvorfor der ikke er medtaget oplysninger herom.*

Det foreslås, at der tilføjes oplysninger om "asketoptørre" (aksetræer der visner i toppen). *Emnet er ikke medtaget af hensyn til rapportens omfang.*

Tema 7 - Naturressourcer

En række kommentarer har medført ændringer i kapitel 7. Det gælder fx tilføjelse af data for 2012, korrektur og tilføjelse af beskrivelse af værdier ved nye landskaber efter råstofgravning. Det bemærkes, at det for læseren er uklart, hvad forskellen på kapitel 7 og 9 er. Derfor er overskriften på kapitel 9 blevet ændret.

Der er en række ønsker til emner, der ønskes tilføjet til kapitel 7, herunder en beskrivelse af mængdeopgørelse af skaldyr, beskrivelse af skifergas, affaldsmængder for flere brancher, råstofindvinding og beskrivelse af faktor 4. *Af hensyn til rapportens omfang er disse forslag til uddybninger af rapporten ikke taget med.*

Der er et ønske om, at DMC anvendes i stedet for DMI til at beskrive udviklingen i materialeforbrug. *DMI er fastholdt for at følge samme metode som i tidligere Miljøtilstandsrapporter.*

Der er et ønske om, at indikatoren Danmarks Økologiske Fodafttryk ikke er beskrevet som en case, men en indikator. *Vurderingen er, at Danmarks Økologiske Fodafttryk bedst beskrives som en case.*

Der efterlyses en forklaring på, hvorfor udviklingen, specielt omkring materialeforbrug, går i en bestemt retning. *Der ses ikke en entydig retning i udviklingen af Danmarks materialeforbrug. Rapporten giver indblik i udviklingen i forbruget af specifikke materialetyper.*

Tema 8 - Miljø og Sundhed

På baggrund af høringsbemærkningerne, er der indarbejdet en del tilføjelser i form af præciseringer f.eks. omkring partikler, QSAR metode og SIN-listen. Nye referencer er tilføjet, fx omkring udviklingen i PFOS niveauer i sæler og isbjørne og om virkemidler i støjbekæmpelse.

Et antal hørings svar efterlyser tilføjelser til kapitel 8. Der gælder fx et ønske om at tilføje en beskrivelse af svært nedbrydelige stoffer CRM og PBT samt en beskrivelse af AMAP, PCB og PFOS i kapitel 8.5. Der er et ønske om, at besøgsfrekvenser i naturen og multifunktionalitet af skove beskrives. *Vurderingen er, at disse tilføjelser bliver for specifikke for den samlede beskrivelse af kapitlets overblik over miljø og sundhed.*

En generel kommentar til kapitlet er, at risikobegrebet i højere grad anvendes, og at der indføres flere koblinger mellem målte mængder og risiko for effekt på mennesker og miljø. *Vurderingen er, at kapitlet indeholder nogle beskrivelser af sammenhængen mellem mængder og effekter, og at der er en passende vægtning og udfoldelse af relevante begreber i forhold til rapportens omfang.*

Der stilles spørgsmål ved, om det skal fremgå, om der er videnskabeligt bevis for sammenhængen mellem hormonforstyrrende stoffer og nedsat sædkvalitet. *Trods stærke indikationer, diskuteres det fortsat, om det er beviseligt, at der er denne sammenhæng. Derfor foretages der ikke ændring i rapporten.*

Tema 9 - Produktion, forbrug og affald

En række kommentarer har medført ændringer i kapitel 9. Det gælder fx ændring i overskriften på tema 9, tilføjelse af et afsnit om elbiler, opdatering af data og rettelse af tabeller og figurer.

Det foreslås, at kapitlet indeholder en opgørelse over materialeforbrug både absolut og relativt. Desuden ønskes en række supplerende beskrivelser af danskernes materialeforbrug, og hvilke årsager og virkemidler der påvirker dette forbrug. Der er et ønske om bredere diskussion af sammenhængen og

perspektiverne i EU og Danmark på længere sigt for genanvendelse af affald. Der er et ønske om mere detaljeret beskrivelse af de initiativer, der er igangsat omkring offentlige grønne indkøb. *Af hensyn til rapportens omfang er disse forslag til uddybninger af rapporten ikke taget med.*

Der er en række kommentarer til kapitel 9.1 om Grøn produktion. *Store dele af kapitlet er skrevet helt om, da Danmarks Statistik på baggrund af en ny opgørelsesmetode for grøn produktion efter høringen af miljøtilstandsrapporten har offentliggjort en ny statistik for Grøn Produktion.*

Der savnes en begrundelse og reference på budskabet i kapitel 9.2 om, at Danmark forbruger mere vand, end vi har. *Budskabet er hentet i dataene i tabel 9.2.1, her er der angivet en reference.*

Det bemærkes, at udnyttelse af slagge fra affaldsforbrændingsanlæg ikke er genanvendelse, fordi nedgraderingen af ressourcerne er så voldsom, at det i stedet må betegnes som videre udnyttelse. *Kommentaren giver ikke anledning til ændringer, da begrebet "genanvendelse" er beskrivende i den konkrete situation.*

Tema 10 - Tværgående miljøpolitiske temaer

En række kommentarer har medført ændringer i kapitel 10. Det gælder fx en mere præcis angivelse af, hvordan de offentlige udgifter til miljøbeskyttelse har udviklet sig siden 1998, tilføjelse af konkrete eksempler på offentlige udgifter, der nu er ændret til gebyrer, sletning af et generelt forbehold for opgørelsesmetoder, da det er universelt gældende at metoder kan ændres over tid.

Det angives, at kapitlets formål sammenlignet med de andre kapitler er uklart. *Kapitlets indhold følger tidligere miljøtilstandsrapporter.*

Der er en række ønsker til tilføjelser i kapitlet, herunder en fordeling af de offentlige udgifter til miljøindsatsen på forskellige indsatsområder, en separat opgørelse over bilafgifterne, en opgørelse over antallet af offentligt ansatte, en opgørelse over håndhævelsesaktioner (tilsyn, påbud, bøder mv.) og et ønske om vurdering af effekterne af de grønne afgifter. *Af hensyn til rapportens omfang er disse forslag til uddybninger af rapporten ikke taget med.*

Der er et ønske om at tilføje Østersøhandlingsplanen (BSAP) og OSPAR i kapitel 10.2. *Afsnittet indeholder ikke en fuld opgørelse, men blot udvalgte eksempler.*